

Gabriel Korbut

Sfałszowany tekst "Pana Tadeusza"

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 5/1/4, 64-76

1906

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

koloryt kompozycji, kirem i żałobą okryty“; raczej mówiłby należało o ekliwej czułościowości. Nie dostrzegamy także przeładowania mowy obrazami. W całym opisie znajdują tylko dwa rozszerzone porównania. Pierwsze: „Wieśniacze chatki to jak gniazda orłów i sępów czepiają się szczytów skalistych, to znowu, kryjąc się w sklepieniach zieloności, wyglądają jak zakłute nimf leśnych mieszkania“. W innym miejscu (wschód słońca) światło jest porównane do oceanu, ogarniającego stopniowo falami swemi skały, góry i rozpadliny. Styl wogóle jest nawet ubogi, pozbawiony ozdób retorycznych. Oto garść określników: kręta rzeka, skaliste granity, trawniki majową zielonością okryte, rozkoszna dolina, uroczy Glarnisch, przezroczce wody, błękitnawa powierzchnia, kwitnące krzewy, najżywsza zieloność i t. p. Jak widzimy, środki malowniczości są dość skąpe. Natomiast u Krasieńskiego — co za przepych, co za rozrzutność niekiedy aż nużąca! Jezioro u niego błyszczący, „jak masa nieprzeliczonych dyamentów“; fale się snują „nakształt splotów ognistego węża“, tak są podobne „do roztopionego lapis lazuli, w którego łomie osadzono świetniejące farbami tęczy drogie kamienie“; „każda kropla przybiera jasny blask srebra“, chmury „z płynącego złota ulane“, wierzchołki gór „purpurą i dyamentami strojne“ i t. d. bez końca. Nie znajdujemy też w „Dolinie“ takich dziwnych porównań, jak przyrównanie góry do narzeczonej, „strojnej w ślubne suknie“, nie spotykamy tak śmiałych zwrotów mowy, jak: „każda nadbrzeżna chatka zstępowała z szczytu góry swojej, by się kąpać w przezroczystych jeziora wodach, każdy szczyt skał niebotycznych opuszczał niebiosa, by odświeżać się w zwierciadlanej toni“ (Opis Lemanu, „Listy“, t. 1—4.).

Wniosek: nie widzę ani wewnętrznego, ani zewnętrznego podobieństwa między „Doliną Klönthal“, a współczesnymi „ułamkami“ Krasieńskiego. Wyrazem osobistych wrażeń urywek być nie mógł — to ponad wszelką wątpliwość. Zostaje nam chyba przypuszczenie, że „Dolina“ jest przekładem, raczej parafrazą, jakiegoś opisu cudzoziemskiego autora, dokonaną przez twórcę „Irydiona“. Lecz gdzież jest choćby cień pozytywnego dowodu, że tak było, że tak być mogło?

A. Drogoszewski.

Sfałszowany tekst „Pana Tadeusza“.

Pierwsze utwory Mickiewicza, z przed r. 1830, wychodziły, jak wiadomo, w państwie rosyjskiem, a więc były cenzurowane. Po powstaniu r. 1830, przez lat niespełna 30, aż do r. 1858, nie

ukazywały się już wcale pisma Mickiewicza, ani w Cesarstwie, ani w Królestwie; nie wolno tam było przedrukowywać dzieł Mickiewicza nie tylko nowych, ale i dawniejszych, już ocenzurowanych: były one na indeksie. Dopiero po śmierci Mickiewicza, w r. 1858, za panowania Aleksandra II., pozwolono ogłosić pierwsze wydanie zbiorowe jego dzieł w Warszawie. W wydaniu tem pism Mickiewicza (nakł. Merzbacha, pod redakcją Wójcickiego) znajduje się także „Pan Tadeusz“ (w tom. 3. i 4.), ale mocno obcięty. Zdawałoby się, że następne wydania warszawskie będą tylko przedrukami wydania z r. 1858, tymczasem różnią się one wielce od siebie i od wydania z r. 1858; jak widać z porównania tekstu tych wydań, cenzura każdorazowo na nowo go przeglądała i inaczej się z nim obchodziła. Drugie wydanie warszawskie cenzurowane ukazało się dopiero w r. 1878 (ocenzur. w lutym r. 1877), nakładem Gebethnera i Wolfa; trzecie w r. 1886.

Trzy te wydania są typowe. Najciekawsze jest wydanie z r. 1878. Tekst „Pana Tadeusza“ jest w niem nie tylko znacznie obcięty, ale cenzor pozwalał tu sobie nawet zmieniać dowolnie brzmienie jego w wielu ustępach, jeżeli sens wydał mu się obraźliwym, niepochlebnym dla Moskali, lub też rewolucyjnym. Cenzor wydania z r. 1858 wykreślał całe ustępy, ale tekstu nie rusał, treści nie zmieniał; cenzor zaś wydania z r. 1878 przemazywał wprawdzie nieraz tylko drażliwe wyrazy lub wyrażenia, przez co tekst w wielu ustępach został zepsuty, wiersze mają pozór zdefektowanych, są urwane, kalekie, niedokończone, nieraz ze szkołą sensu, co gorsza jednak, dość często, pewne wyrazy Mickiewicza, które mu się nie podobały, zastępował dowolnie innemi i zmieniał umyślnie sens, (np. zam. Moskale pisał „prusacy“; zam. pod Austerlic — „pod Jena“; zam. „łotr... pan Wołk“ — „łotr... polak Wołk“ i t. d.); całe ustępy skracał, kilka wierszy wykreślił całkiem, chociaż znajdujemy je w wyd. z r. 1858. Wogóle cenzura z r. 1858 nieraz okazała się liberalniejszą od cenzury z r. 1878. Ogółem wierszy wykreślonych w wyd. z r. 1878 jest 328, zepsutych 47; w wyd. zaś z r. 1858 wykreślonych 367 wierszy, zepsutych tylko 6. W tem więc wydaniu cenzor więcej tekstu wymazał, mniej zato popsuł wierszy, gdy cenzor wyd. z roku 1878 mniej wprawdzie wykreślił¹⁾, więcej natomiast zepsuł wierszy, zmieniając nieraz sens ich i brzmienie całkowicie. Ta druga metoda cenzurowania, czyli tendycyjne zmienianie myśli autora, jest już grubem na użyciem, bo jest fałszerstwem²⁾.

¹⁾ Najdłuższe ustępy wymazane są: w ks. II. opowiadanie Telemimy o czynowniku (wierszy 50) i w kś. VI. namowy ks. Robaka do powstania (wierszy 93).

²⁾ Fałszerstwa tego dopuścił się, jak się dowiaduję od p. Zygmunta Wolskiego, nieżyjący obecnie starszy cenzor w Warszawie,

W wyd. z r. 1886 („Poezye Ad. M.“; t. 3ci mieści „Pana Tadeusza“ — nakł. Gruszeckiego) cenzor z całego „Pana Tadeusza“ wykreślił już tylko wierszy 20: 9 wierszy w kś. VII., (od „Panie Buchman, czy Bóg“ i t. d. do „zuch, kto kropi“ (w. 189—197); i w kś. IX. wierszy 11, (od „Co to za żółta księga?“ do „Apeluję...“).

Poniżej przytaczam wszystkie wiersze, zmienione lub wykreślone przez cenzurę w r. 1878, w porównaniu z tekstem autentycznym i tekstem wydania warszaw. z r. 1858.

Wydania warszawskiego z r. 1878 p. Biegeleisen w przypiskach do swego wydania „Pana Tadeusza“ („Dzieła Ad. M.“ Lwów 1893, tom 3-ci) nie uwzględnił wcale. Zmiany cenzuralne z r. 1858 notuje wprawdzie, ale niedokładnie i nie wszystkie.

Wiersze w „Panu Tadeuszu“ wykreślone lub zmienione przez cenzurę rosyjską.

Tekst autentyczny (wedł. wyd. Macierzy polskiej, red. W. Bruchnalskiego).	Tekst sfałszowany Wyd. Warszawskie z r. 1878.	Wyd. Warszawskie z r. 1858.
KSIEGA I.		
W. 6—7. Od „... Ty, co gród zamkowy“ do „... ludem“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.
W. 59—61. Od „Ta- kim był...“ do „... padnie“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 67—68. Od „Stoją...“ do „... pali“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 380, „Byłe nie szpieg“ i t. d.	Wykreślono.	Nie wykreślono.
W. 489—490. Od „Jest sława...“ do „... wykwita“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.

Antoni Funkenstein. Pan Zygm. Wolski widział przed kilku laty w rękach p. Ludwika Korotyńskiego, syna Wincentego, egzemplarz „Pana Tadeusza“ wyd. Brockhauusa, cenzurowany ręką Funkensteina, z własnoręcznymi jego „poprawkami“. Podług tego egzemplarza prowadził korektę wydania „Pana Tadeusza“ z r. 1878 ś. p. Wincenty Korotyński.

W. 511. „Hej, Ojczyzna“ i t. d.	Wykreślono.	Nie wykreślono.
W. 940—941. Od „Opuszczali... do „...zabierano“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.

KSIEGA II.

W. 286. „Prawo trzeciego maja, i już szlachtę zbierał“.	Zmieniono: „Stronę Małachowskiego i już szlachtę zbierał“.	Nie wykreślono.
W. 524. „O nowych coraz sroższych“ itd.	Wykreślono.	Nie wykreślono.
W. 607—656. (50 wierszy). Od „Otóż na me nieszczę- ście...“ do „... sam Cesarz śmiał się“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 782. „...na której Ojczyzny na- dzieje“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.

KSIEGA III.

W. 406—407. Od „Nie dla rang...“ do „...znaczenie“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 622—623. Od „Trzeba wiedzieć...“ do „...niepodoba“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.
W. 626. „Mieszkał“ i t. d.	Wykreślono.	Nie wykreślono.

KSIEGA IV.

W. 35—41. Od „Pomniki nasze...“ do „...śpiewa“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.
W. 305—309. Od „Kędy jest...“ do „...siedzi“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.
W. 319—324. Od „...prawda, z Czę- stochowy“ do „... więcej“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.

- W. 326. „Wy tylko grosz dajecie do moskiewskiej skrzyni“.
- Zmieniono: „Wy tylko grosz dajecie do rządowej skrzyni“.
- W. 326—327. Od „Wy tylko...“ do „...biorą“ — wykreślono. (Nie od „Kat by dał“.. jak podaje niedokładnie p. Biegeleisen).
- W. 343. „Niechaj Moskal w las idzie pytać się dębiny“.
- Zmieniono: „Niechaj kto chce w las idzie pytać się dębiny“.
- W. 343—344. (Od „Niechaj...“ do „...krzewią“). Wykreślono.
- W. 395—396. Od „...ale nie Moskali“ do „...biali“.
- Wykreślono.
- W. 395—396. Od „Wielki to człowiek...“ do „...biali“.
- W. 399—400. Od „Bo u Moskalów...“ do „...w szafranie“.
- Wykreślono.
- W. 415—416. „Naprz przykład pod Austerlic Francuzi tak stali, Z armatami, a na nich biegła ćma Moskali“.
- Zmieniono: „O t n a p r z y k ł a d p o d J e n ą Francuzi tak stali“. „Z armatami, a na nich przeciwnik się wali“.
- W. 415—426. (Od „Naprz przykład...“ do „...wspomni“.) Wykreślono.
- W. 418. „To Moskale pułkami jak trawa się ścielą“.
- Zmieniono: „To Prusacy pułkami jak trawa się ścielą“.
- W. 421—422. Od „...Aleksander“ do „...Franciszkiem“.
- Wykreślono.
- W. 423. „W nogi z pola; więc Cesarz, widząc, że po walce“.
- Zmieniono: „A ż w końcu w nogi; Cesarz“ i t. d.
- W. 436. „Z Napoleonem pobić Moskalów nie sztuka“.
- Zmieniono: „Z Napoleonem pobić to wcale nie sztuka“.
- Nie wykreślono.
- KSIEGA VI.
- W. 88. „Chwyta się“ i t. d.
- Wykreślono.
- W. 89. „I na drewnianej nodze“.
- Zmieniono: „W net na drewnianej nodze“.
- Niewykreślono.

- W. 174—181. Od „Oto w domu...” do „...Niemnem“.
- W. 185. „Nasz Józef“ i t. d.
- W. 186—187. Od „...na pierwszy znak Napoleona“ do „...wskrzyszona“.
- W. 194—286. (93 wierszy). Od „Ileż razy...” do „...panowie“.
- W. 287. „Biegę do niego zaraz...”
- W. 517—520. Od „I że nigdy...” do „...w borze“.

Wykreślono.

Wykreślono.

Wykreślono.

Wykreślono.

Zmieniono: „Biegę zaraz do Hrabia“.

Nie wykreślono.

Wykreślono.

Wykreślono.

KSIEGA VII.

- W. 54—55. Od „Gdyby...” do „...łaznię?”
- W. 57. „Moskwa drze koty, to on wojuje nie żartem“.
- W. 63. „Jak gdyby szabli szukał; (od zaboru kraju“.
- W. 65. „Na wspomnienie Moskala zawsze rękę zwracał“.
- W. 75. „Czy już wojnę zaczęli z Moskwą? Gdzie i o co?”

Wykreślono.

Zmieniono: „Sąsiad drze koty“ itd.

Zmieniono: „... (od upadku kraju“.

Zmieniono: „Przyłada sposobności zawsze rękę zwracał“.

Zmieniono: „Czy już wojnę zaczęli toczyć? Gdzie i o co?”

W. 54—59. (Od „Gdyby...” do „...króliku“). Wykreślono.

W. 63—66. (Od „...od zaboru...” do „...macał“). Wykreślono.

W. 75—76. Wykreślono.

W. 84. „Aby Moskalom naszych zamiarów“ itd.	Zmieniono: „Aby przed czasem naszych zamiarów“ itd.	W. 81—84. Od „Tymczasem...“ do „...zdradził“. Wykreślono.
W. 96—97. „Co mi tam Robak, otóż my będziem robaki“, „I dalej Moskwę toczyć! Trem, bđrem, szpiegi, wzwiady“.	Zmieniono: „Co mi tam Robak, co mi tam wszystkie Robaki“, „Trem, brem, powtarzał ciągle: Trem, brem szpiegi, wzwiady“.	W. 95—97. (Od „Ja chcę...“ do „...wzwiady“) wykreślono.
W. 124. „Wojny!“ krzyknęli — „Jakiej?“ spytał. — Zażali“.	Zmieniono: „Wojny! wojny! krzyknęli! — spytał: Jakiej przecie?“	W. 124—125. Wykreślono.
W. 125. „Wojna z Moskałem“ itd.	Wykreślono.	
W. 183—184. Od „Widzimy tedy...“ do „...z woli Bożej“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 189—191. Od „Panie Buchman...“ do „...zrucić“.	Wykreślono.	W. 189—197 (Od „Panie Buchman...“ do „...kropi“) wykreślono.
W. 192—197. Od „...gdybym mógł podskoczyć...“ do „...belzebuba“.	Wykreślono.	
W. 204—205. „Tylko zgodźcie się, dalbóg pobijem na druzgi...“ „Moskala;“...“	Zmieniono: „Tylko zgodźcie się; dalbóg wszystko pójdzie w druzgi“ „Zobaczysz!...“	W. 204—205. (Od „Tylko...“ do „...Różgi“). Wykreślono.
W. 345—346. Od „Polskę...“ do „...nie daje“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 449. „Bracia! chcecie bój“ itd.	Wykreślono.	W. 449—450. Wykreślono.
W. 450. „A boicie się wojny“ itd.	Zmieniono: „Bracia! boicie się wojny“ itd.	

W. 460. „I łotr, przyjaciel jego pan Wołk z Łogomowicz“.	Zmieniono: „I łotr, przyjaciel jego Polak Wołk z Łogomowicz“.	W. 457—465. (Od „Urosła...“ do „...syczoryku“). Wykreślono.
W. 466. Nie wspomnę innych wielkich zajazdów bez liku“.	Nie wykreślono.	Zmieniono: „Nie wspomnę tutaj wielkich zajazdów bez liku“.
W. 505. „To, póki o wskrzeszeniu Polski była rada“.	Zmieniono: „To, póki o waszej Polsce była rada“.	W. 505—506. Wykreślono.
KSIEGA IX.		
W. 47. „Moskale!!!“ itd.	Zmieniono. „Żołnierze!!!“ itd.	Wyraz „Moskale“ wykreślono.
W. 108—109. Od „Lecz przechrzczył się...“ do „...zmoskwicieje“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 143—148. Od „On, gdy tańczyłem...“ do „...szlachcianka“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 167—172. Od „Księga, rzekł Major...“ do „...robotę“.	Wykreślono.	Wykreślono. (Nie od w. „Co to za żółta księga...“, jak notuje w przypisku p. Biegeleisen; wiersz ten pozostał.)
W. 173. „Appeluję, rzekł Sędzia, do gubernatora“.	Zmieniono: „Appeluję, zawałiał, do gubernatora“.	Nie wykreślono.
W. 174. „Appeluj, rzekł Płut, choćby do Imperatora“.	Zmieniono: „Appeluj, rzekł Płut, choćby zrana do wieczora“.	Nie wykreślono.
W. 175—176. Od „Wiesz...“ do „...dwa razy“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 329. „Moskale cofają się...“ itd.	Zmieniono: „Żołnierze cofają się“ itd.	Nie wykreślono.

W. 399—400. Od „Tak padł...“ do „...medalów“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 464—469. Od „Jak nie wierzono...“ do „...kozacki“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 749. „On odpowie przed Carem, bo on miał komendę“.	Zmieniono: „On z wszystko odpowie, bo on miał komendę“.	Nie wykreślono.
KSIEGA X.		
W. 138—141. Od „Oj, wy Lachy...“ do „...nie pozwala“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 194—197. Od „Jedna jest restrykcja...“ do „...pro publico bono“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 227. „Że nam z wiosną swobody zorza zajaśnieje“.	Zmieniono: „Że z orza spokojności i nam zajaśnieje“.	W. 226—227 (Od „Żegnam...“ do „...zajaśnieje“) wykreślono.
W. 228—229. Od „I Litwa...“ do „...zobaczy“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 233—243. Od „Wiadomo...“ do „...służy“.	Wykreślono.	W. 232—243. Od „Czuła szlachta...“ do „...służy“ wykreślono.
W. 244. „Oświadczyli, że zaraz wyjeżdżać gotowi“.	Zmieniono: „Więc odrzekli, że zaraz wyjeżdżać“ itd.	Nie wykreślono.
W. 373—374. Od „Wiesz...“ do intraty“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 629. „Panu Polskiemu“ itd.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 630. „Nie byłem w znowie, Jacek odpowiedział z żalem“.	Zmieniono: „Nie byłem w znowie, Jacek mówił dalej z żalem“.	Wykreślono.

W. 728. „Ledwie pomyślił, szatan na- szyła Moskali“.	Zmieniono: „Ledwie pomyślił: wtem los nasyła Moskali“.	W. 728—730. (Od „Ledwie...“ do „...zmowie“). Wy- kreślono.
W. 730. „Bo fałsz“ itd.	Wykreślono.	
W. 739. „Bydłęta, źle strzelają! Na widok ich klęski“.	Zmieniono: „Widzę, że źle strzelają“ itd.	Wykreślono.
W. 807—817. Od „Przecież...“ do „...nie mogłem“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 832—834. Od „Zły przykład...“ do „...poświęceniem się“.	Wykreślono.	Wykreślono,
W. 840—855. Od „Udało mi się...“ do „...zdaje się czysta“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 858—859. Od „Tyś wątek...“ do „...zaprzętał“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 865—866. Od „Jeżeli masz przyjąć wijatyk...“ do „...schizmatyk“.	Wykreślono.	Wykreślono.
KSIĘGA XI.		
W. 67—70. Od „Bitwa...“ do „...z nami“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 84—86. Od „Ale polscy żołnierze...“ do „...Moskale“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 188—191. Od „Sławni dowódcy...“ do „...Litwy“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 229—236. Od „...Bracia!“ do „...panów...“	Wykreślono.	Wykreślono.

W. 257. „Towarzystwo tajemne“ itd.	Wykreślono.	W. 255—259. (Od „Następnie...“ do „...zajeździe“). Wykreślono.
W. 659. „Assessor niegdyś Cara, dziś Napoleona“.	Zmieniono: „Assessor... dziś Napoleona“.	Nie wykreślono.
KSIEGA XII.		
W. 111—119. Od „Ach! wy nie pamiętacie...“ do „...nie uwierzę“.	Wykreślono.	Nie wykreślono.
W. 204. „Fałszywe wino modne, moskiewskie szampańskie“.	Zmieniono: „Fałszywe wino modne, francuskie, szampańskie“.	W. 203—204 (Od „Węgrzyna...“ do „...szampańskie“) wykreślono.
W. 248. „Słyszałem, żeś niedawno Moskalów oćwiczył“.	Wykreślono.	Wykreślono.
W. 391. „Czy szymatyki, co ni Boga ani wiary“.	Zmieniono: „Czy też inni, co ni Boga ani wiary“.	W. 391—393. Od „Czy szymatyki...“ do „...rabują“ Wykreślono.
W. 554—556. Od „...jako za Moskali...“ do „...ogłodził“.	Wykreślono.	W. 553—556. Od „Tylko ostrzega...“ do „...ogłodził“ wykreślono.
W. 574. „Od Moskalów i od was, państwo Soplicowie“.	Zmieniono: „Od wrogów i od was, państwo Soplicowie“.	Wykreślono. (P. Biegeleisen w przypisach błędnie podaje, że cenzura w wyd. z r. 1858 zmieniła tylko „Od Moskalów“ na „Od napaści“, cały ten wiersz bowiem jest tu wykreślony.)
W. 711. „Rzeź Pragi“ itd.	Wykreślono.	W. 710—711. Od „Przypominając...“ do „...z powieści“ wykreślono.

W. 743—744. Od
„Marsz tryumfalny
...“ do „...do
Polski!“

Wykreślono.

W. 743—745. (Od
„Marsz tryumfalny
...“ do „...okrzy-
knęli“ wykreślono.

**Wykreślenia cenzuralne w „Objaśnieniach“
do „Pana Tadeusza“.**

Teks autentyczny.
Wyd. Paryskie z r.
1834.

Wyd. z r. 1878.

Wyd. z r. 1858.

DO KSIĘGI I.

Do w. 145. „Rząd
Rosyjski nigdy“ itd.

Wykreślono.

Wykreślono.

Do w. 150.

Wykreślono od
„Rząd Rosyjski za-
braniał“ itd.

Wykreślono od
„Rząd Ros. zabr.“.

Do w. 790. „...był
prezesem Rządu re-
wolucyjnego w czasie
powstania Jasiń-
skiego“.

Zmieniono: „...był
prezesem w r.
1794“.

Zmieniono: „...był
prezesem Rządu
w r. 1794“.

Do w. 796. „Jerzy
Białopiotrowicz“ itd.

Nie wykreślono.

Wykreślono.

Do w. 924.

Nie wykreślono.

Wykreślono od
„W emigracyi“ itd.

DO KSIĘGI II.

Do w. 824.
„Mejen“ itd.

Nie wykreślono.

Wykreślono.

DO KSIĘGI III.

Do w. 750.

Wykreślono od
„Urzednicy ci“ itd.

Wykreślono od
„Urzednicy ci“ itd.

DO KSIĘGI IV.

Do w. 40. „Ob.
poema Goszczyń-
skiego“ itd.

Wykreślono.

Nie wykreślono.

DO KSIĘGI VI.

Do w. 525. „Aleksander
hr. Pocięj“
itd.

Wykreślono. Od
„...wróciwszy“ itd.

Wykreślono cały
przypadek.

DO KSIĘGI IX.

Do w. 165. „Żółta księga“ itd.	Nie wykreślono.	Wykreślono.
Do w. 468. „Powstaniu Jasińskiego“ itd.	Wykreślono.	Wykreślono.
Do w. 762.	Nie wykreślono.	Wykreślono od „Okolo r. 1817“ itd.

DO KSIĘGI X.

Do w. 810.	Wykreślono od „Zdaje się, że Stownik...“ do „... wojny“.	Wykreślono.
------------	--	-------------

DO KSIĘGI XII.

Do w. 356. „Znajoma na Litwie“ itd.	Nie wykreślono.	Wykreślono.
Do w. 555. „Rząd Rosyjski nie uznaje“ itd.	Wykreślono.	Wykreślono.

Gabryel Korbut.

